

15. Pugachov, M., and O. Shpykuliak. "Conceptual assessments of the functioning of agrarian business formations in conditions of martial law". *Development of the agricultural sector and rural areas in conditions of wartime and post-war recovery of Ukraine: Proceedings of the international scientific-practical conference, Kyiv, 28 September 2023*. Kyiv, NSC "IAS", 2023, pp. 69-72.
16. Shelenko, D.I. *Organizational and legal forms of agricultural enterprises in the economic dimension*. Ivano-Frankivsk, Precarpathian National University named after V. Stefanyk, 2019.
17. Lopatynsky, Y.M., and V.I. Kifyak. "Methodological toolkit for reengineering the institutional structure of the agrarian sector of the national economy." *Ekonomika APK*, 2018. no. 9, pp. 62-68.
18. Development of agricultural cooperation in wartime and post-war reconstruction of the agrarian economy, edited by M.Y. Malik. Kyiv, NSC "IAS", 2023.
19. Economic Code of Ukraine" of January 16, 2003, No. 436-IV. Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text. Accessed: 30.03.2024.
20. "Classifier of organizational and legal forms of economic activity". State Classifier of Ukraine DK 002:2004, www.olza.com.ua/zakon_kopfg. Accessed: 30.03.2024.
21. "Scientific-practical commentary to Article 78 of the Economic Code of Ukraine". LigaZakon, ligazakon.net. Accessed 30.03.2024.
22. "Legal status of state agricultural enterprises." *Studies*, studies.in.ua. Accessed 30.03.2024.
23. Shelenko, D., Shpykuliak, O., and A. Boychuk. "Strategic management priorities for the formation of the investment potential of the development of territorial communities on the basis of entrepreneurship activation." *Economic Space*, 2024. no. 189, pp. 85-90, <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-16>.
24. "Management of municipal enterprises in the field of community development: U-LEAD announces the formation of a new Network for the exchange of experience". U-LEAD, u-lead.org.ua/news/260. Accessed 30.03.2024.
25. "Boyarska, T.C. "Local business has resumed operations, but still not working at full capacity". Agroportal, agroportal.ua/publishing/intervyu/boyarska-tg-miscevyy-biznes-vidnoviv-robotu-ale-y-dosi-pracyuye-ne-napovnu-potuzhnist. Accessed 1.04. 2024
26. "Kuyalnytska TC: Sales and processing of agricultural products are the main problems of farmers". Agroportal, agroportal.ua/publishing/intervyu/kuyalnicka-tg-zbut-i-pererobka-silgospprodukciji-osnovni-problemi-agrarijiv. Accessed 27.02.2024.
27. Data from the website Youcontrol.com, surl.li/slaaq. Accessed 27.02.2024).
28. Shelenko, D., Shpykuliak, O., and I. Balaniuk. "Assessment of the effectiveness of using the economic potential of rural territories of the region: aspects of sustainable development." *Digital Economy and Economic Security*, no. 8 (08), 2023, pp. 12-16, <https://doi.org/10.32782/dees.8-3>.
29. Matkovskiy, P.Ye., Sas, L.S., Shelenko, D.I. "The formation of electronic logistics routes for the delivery of agricultural products from the producer to the consumer in the budgeting system of business entities". *State and regions. Series: Economy and entrepreneurship*, 2022. vol. 1(124), pp. 37-40, www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/1_2022/7.pdf. Accessed 23.02.2024

УДК 332.62

doi: <https://doi.org/10.15330/apred.1.20.390-402>

Левандівський О.Т.¹, Свиноус Н. І.², Криховецька З. М.³

АГРАРНІ РОЗПИСКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В АКТИВІЗАЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРАЇНИ

¹Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра фінансів,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел.: 0342752351,
e-mail: omelyant@ukr.net,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5819-8377>

²Університет економіки і підприємництва,

кафедра обліку та фінансів,
Львівське шосе , 51/2. м. Хмельницький,
79000, Україна,
тел.: 0382-70-44-55,
e-mail: svnadia94@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3640-0519>

³ Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
кафедра фінансів,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел: +380664717708,
e-mail: zoriana.krykhovetska@pnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0028-1960>

Анотація. Проблема залучення додаткових ресурсів у аграрний сектор становить важливе завдання для сільськогосподарських підприємств, діяльність яких велике значення для продовольчого забезпечення держави. У статті розглянуті аргументи і контраргументи щодо використання аграрної розписки як інвестиційного інструменту для сільськогосподарських товаровиробників. Основною метою дослідження було проаналізувати поточний стан застосування аграрних розписок у діяльності сільськогосподарських підприємств, виявити переваги і недоліки, визначити передумови і перспектив для збільшення обсягу цих інструментів.

Проаналізовано їх сутність, досліджено позитивний вплив аграрних розписок на вітчизняне сільське господарство. Використання аграрних розписок дозволяє адаптувати залучені кошти під потреби сільськогосподарських підприємств. Під час дослідження цих товаророзпорядчих документів виявлено, що вони є певними видами документів, застосовуваними у сфері господарювання для опосередкування певних дій з майном та майновими правами.

У статті проведено аналіз динаміки їх використання у період з 2015 по 2023 рік. Розглянуто також використання аграрних розписок в регіонах України, зокрема там, де діяв пілотний проект. Пропонуються напрями активізації використання аграрних розписок по всій Україні.

Стаття також досліджує проблеми розвитку кредитування сільськогосподарських підприємств за допомогою аграрних розписок. За результатами аналізу встановлено, що в Україні ефективно застосовується ця практика в діяльності сільськогосподарських підприємств. У статті проаналізовано обсяги банківського кредитування сільського господарства і встановлено, що обсяги випуску аграрних розписок майже дорівнюють обсягам банківського кредитування аграрного сектору на короткий термін в національній валюті, чим сприяли значному розширенню фінансування оборотного капіталу в аграрному секторі.

У статті визначено подальші напрями розвитку використання аграрних розписок, зокрема за участю банківського кредитування під заставу фінансової аграрної розписки. Окреслено основні питання, які потрібно вирішити для створення умов для операцій рефінансування та сек'юритизації аграрних розписок.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, продовольче забезпечення, аграрні розписки, аграрні ноти, банківське кредитування.

Levandivskyi O. T.¹, Svytnous N. I.², Krykhovetska Z. M.³
**AGRARIAN RECEIPTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN ACTIVATION
OF THE COUNTRY'S FOOD SUPPLY**

¹ Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Department of Finance,

Shevchenko str.57,Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: 0342752351,
e-mail: omelyant@ukr.net,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5819-8377>

²University of Economics and Entrepreneurship,
Department of accounting and finance,
Lviv highway, 51/2. Khmelnytskyi,
79000, Ukraine,
tel.: 0382-70-44-55,
e-mail: svnadia94@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3640-0519>

³ Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Department of Finance,
Shevchenko str.57,Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: +380664717708,
e-mail: zoriana.krykhovetska@pnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0028-1960>

Abstract. The problem of attracting additional resources to the agricultural sector is an important task for agricultural enterprises, whose activities are of great importance for the food supply of the State. The article examines the arguments and counter-arguments for using agrarian receipts as an investment instrument for agricultural producers. The main purpose of the study was to analyse the current state of use of agrarian receipts in the activities of agricultural enterprises, to identify advantages and disadvantages, and to determine the prerequisites and prospects for increasing the volume of these instruments.

The article analyses their essence and studies the positive impact of agrarian receipts on domestic agriculture. The use of agrarian receipts allows adapting the attracted funds to the needs of agricultural enterprises. The study of these documents of title has revealed that they are certain types of documents used in the sphere of economic activity to mediate certain actions with property and property rights.

The article analyses the dynamics of their use in the period from 2015 to 2023. The article also considers the use of agrarian receipts in the regions of Ukraine, in particular, where the pilot project was implemented. The article suggests ways to increase the use of agrarian receipts throughout Ukraine.

The article also explores the problems of developing lending to agricultural enterprises through agricultural receipts. The results of the analysis show that this practice is effectively applied in the activities of agricultural enterprises in Ukraine. The article analyses the volumes of bank lending to agriculture and establishes that the volumes of agrarian receipts almost equal the volumes of bank lending to the agricultural sector for a short period in the national currency, which contributed to a significant expansion of working capital financing in the agricultural sector.

The article identifies further directions for the development of the use of agrarian receipts, in particular, with the participation of bank lending secured by a financial agrarian receipt. The main issues that need to be addressed to create conditions for refinancing and securitisation of agricultural receipts are outlined.

Key words: agricultural enterprises, food security, agricultural receipts, agricultural notes, bank lending.

Вступ. Діяльність сільськогосподарських підприємств є важливим фактором для продовольчого забезпечення країни. Проблеми діяльності сільськогосподарських підприємств пов'язані з численними ризиками, включаючи економічні, природні та екологічні фактори. Високий рівень ризику пов'язаний з нестабільністю інвестиційних

ресурсів через сезонність виробництва. Відсутність відповідної інвестиційної підтримки проявляється завдяки низькій оцінці кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств фінансово-кредитними установами. Це впливає на здороження кредитних ресурсів і, відповідно на продовольче забезпечення країни в цілому.

У сучасних умовах банківські установи стикаються з великими викликами у забезпеченні фінансової стійкості та управлінні кредитними ризиками, особливо у аграрному секторі. Одним із шляхів вирішення цих проблем може бути використання аграрних розписок.

Аграрні розписки є ефективним інструментом зменшення кредитного ризику для банків, оскільки вони дозволяють сільськогосподарським підприємствам отримувати доступ до фінансування під забезпечення їхнього врожаю або інших аграрних активів. Проте, для того щоб аграрні розписки стали дієвим інструментом, потрібно розвивати механізми їх вільного обігу та стандартизувати процес використання.

Важливо також надавати банкам інструменти для оцінки ризиків, пов'язаних з аграрними розписками, а також для управління цими ризиками. Це може включати в себе розвиток методів оцінки якості забезпечення, аналізу ринкових умов та технічних аспектів вирощування сільськогосподарських культур, ведення тваринництва, а також розробку програм страхування аграрних ризиків.

Загалом, розвиток аграрних розписок та пов'язаних з ними інструментів може сприяти підвищенню доступності інвестиційної діяльності для сільськогосподарських підприємств і зростанню їхньої ефективності, що в свою чергу сприятиме продовольчому забезпеченню країни в цілому.

Дослідження з питань аграрних розписок активно проводяться вітчизняними науковцями. У більшості робіт аграрні розписки розглядаються як альтернативне джерело фінансування для сільськогосподарських підприємств. Наприклад, І. В. Абрамова[1] у своїй праці розглядає аграрні розписки як інструмент фінансово-кредитного забезпечення дрібних та середніх сільгоспвиробників. Д. Л. Костюченко аналізує сучасний стан у країні та пропонує аграрні розписки як стимулюючий фактор розвитку сільських територій [2]. Ю. В. Негода акцентує увагу на аграрних розписках як інструменті структурної трансформації фінансово-кредитних відносин в аграрному бізнесі регіону [3]. О. Яцух зосереджується на інноваційній формі фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств [4]. А.В. Гевчук досліджує облікові аспекти розрахункових операцій за аграрними розписками з погляду боржника (агровиробника) [5]. Д. Г. Макіяч звертає увагу на проблемні аспекти інноваційного правового інституту, який покликаний забезпечити виконання зобов'язань агровиробника [6].

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у аналізі поточного стану застосування аграрних розписок у діяльності сільськогосподарських підприємств, визначення передумов і перспектив для збільшення обсягу цих інструментів. При написанні статті використано наукові методи логічного аналізу, порівняння, системний метод тощо.

Результати. Військові дії, погіршення економічної та політичної ситуації в країні, а також суттєва девальвація національної валюти та невизначеність щодо майбутнього призвели до ускладнення доступу до інвестиційних ресурсів. Таким чином, для українських аграріїв стала актуальною проблема забезпечення інвестиційної діяльності для збереження, відновлення та розвитку виробництва. У зв'язку з цим виникла необхідність у пошуку альтернативних джерел фінансування, що дозволили б інвестувати кошти в аграрний сектор з меншими ризиками. Для цього 22 лютого 2024 року парламент прийняв в цілому законопроект № 9266 "Про аграрні ноти" [7], який

почне діяти з 1 січня 2025 року. Даний документ впроваджує новий фінансовий механізм для надання кредитів у сільському господарстві.

На сьогодні в Україні вже існують законодавчі основи для обігу аграрних розписок. Закон України "Про аграрні розписки", прийнятий у 2012 році, визначає аграрні розписки як "товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах" [8]. Ця ж чинна нормативна база визначає сторони угоди – боржника та кредитора за аграрною розпискою, а також її різновиди.

На даний час діють товарні і фінансові аграрні розписки (рис.1).

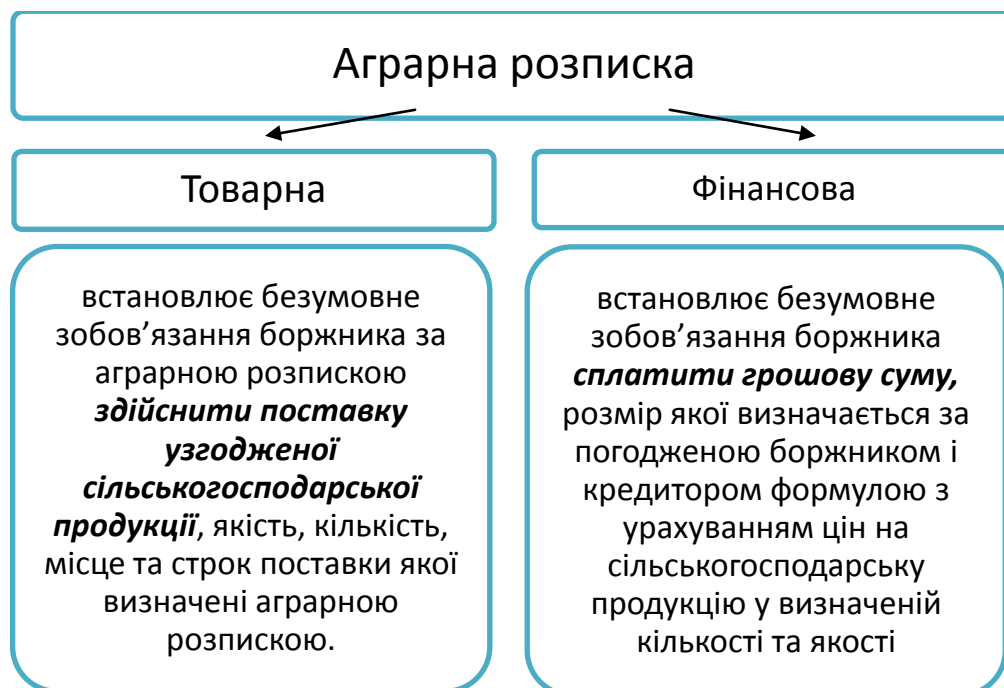

Рис. 1. Види аграрних розписок [8]
Fig. 1. Types of agricultural receipts [8]

Товарна аграрна розписка передбачає зобов'язання боржника поставити узгоджену сільськогосподарську продукцію згідно з умовами, які встановлені в самій розписці, щодо якості, кількості, місця та терміну поставки.

Фінансова аграрна розписка – це документ, у якому боржник зобов'язується сплатити певну суму грошей за визначеною формулою, ураховуючи ціни на сільськогосподарську продукцію та її якість у певній кількості.

Окремі автори [9, 10, 11, 12, 13, 14] виділили переваги аграрної розписки перед альтернативними фінансовими інструментами (табл.1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз аграрної розписки з альтернативними фінансовими інструментами

Table 1

Comparative analysis of the agricultural receipt with alternative financial instruments

Ознаки	Аграрна розписка	Вексель	Форвардний контракт	Заставна
Безумовне боргове зобов'язання	+	+	-	+
Можливість виконання зобов'язань частинами (за формулою)	+	-	+	+
Можливість отримання товару в якості оплати	+	-	-	-
Можливість управління валютними та цінновими ризиками	+	-	+	-
Зобов'язання, забезпечення та їх реєстрація в одному документі	+	-	-	-
Можливість отримання банківської гарантії (аваль)	+	+	+	+
Централізований державний реєстр	+	-	-	+
Наявність кредитної історії	+	-	-	-
Позасудове стягнення	+	+	-	+
Застава майбутнього врожаю	+	-	-	-
Можуть бути передані третій особі	+	+	-	+
Обов'язковість зазначення нового кредитора при відступленні прав	+	-	Не передбачає відступлення прав	+

Закон № 9266 "Про аграрні ноти", що вступає в дію з 1 січня 2025 року, впроваджує новий фінансовий інструмент для підтримки сільськогосподарського сектору. Це дозволить забезпечити необхідне фінансування, при цьому не скасовуючи діючого Закону України від 06.11.2012 № 5479-VI «Про аграрні розписки», оскільки їх використання не призупиняється. Аграрна нота – це видозмінена форма аграрної розписки, перетворена на електронний цінний папір, який зберігається у системі депозитарного обліку. Ця нота містить інформацію про реквізити та інші дані, що реєструються в Реєстрі аграрних нот. Аграрні ноти використовуватимуться для

залучення фінансових ресурсів у сільське господарство та для здійснення розрахунків за укладеними договорами. Оплата за договором з використанням аграрної ноти можлива лише за умови включення відповідних умов у сам договір. Важливо відзначити, що один боржник не може використовувати аграрну ноту одночасно з аграрною розпискою щодо того ж предмету застави.

Доречно зазначити, що інститут аграрної розписки був запроваджений на практиці у 2015 році після виконання низки заходів, що були визначені спільним наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства юстиції України №331/1471/5 "Про запровадження пілотного проекту з відпрацювання технології введення в обіг аграрних розписок" від 04.09.2014 року, включаючи схвалення низки підзаконних актів для виконання Закону, що був прийнятий у 2012 році [15].

Уже у 2014 році пілотний проект із впровадження технології введення в обіг аграрних розписок розпочався у Полтавській області. Перший аграрний розпис на 32 тонни насіння соняшника був виданий 13 лютого 2015 року компанії "ПЗК-агро". Кредитором виступило сільськогосподарське підприємство "Комбікормовий завод". Договірна вартість розписки склала 192 тис. гривень. Механізм українських аграрних розписок базується на концепції розписок-договорів CPR–Cedula de Produto Rural, які були запроваджені у Бразилії у 1994 році. Бразилія отримала позитивний досвід, і зараз майже 40% кредитування здійснюється саме за допомогою цих договорів [16].

На сьогоднішній день, будь-які фінансові операції в Бразилії, які здійснюються в межах загальнодержавної програми фінансування, вимагають аграрної розписки. Вона є ключовим елементом у всіх відповідних процесах. Це означає, що, якщо фермер звертається до банку, практично обов'язковою умовою є надання аграрної розписки як гарантії повернення кредиту. У 2016 році Конгресом Бразилії було схвалено можливість фінансування під аграрні розписки навіть у доларах. Крім того, рівень неповернення кредитів, забезпечених аграрними розписками, є дуже низьким у порівнянні з іншими фінансовими інструментами і не перевищує 1% [17].

Аграрні розписки забезпечують значну частину оборотного капіталу, використовуюваного в бразильському агробізнесі, що складає майже 20-30 млрд доларів США щорічно. Вони становлять від 20 до 40% вартості всіх фінансових інструментів у сільському господарстві. Це сприяло значному розвитку бразильського сільськогосподарського сектору. За останні 20 років виробництво зерна зросло з 60 мільйонів до 200 мільйонів тонн. Бразилія є другим за обсягами виробником продуктів харчування і найбільшим експортером продовольства в світі. Внесок сільськогосподарського сектору у ВВП Бразилії становить 23%, а частка у загальному обсязі експорту країни – 44% [18].

У 2015 році за ініціативою ІФС спільно з Державним секретаріатом з економічних питань Швейцарії (SECO) та урядом України розпочався п'ятирічний проект з впровадження аграрних розписок в Україні, відтворюючи успішний досвід Бразилії. У 2020 році завершився «Проект «Аграрні розписки в Україні» з низкою позитивних результатів. Понад 2000 агровиробників з усієї країни залучили понад 1 млрд доларів США фінансування від 200 кредиторів, більшість яких є малими господарствами. На сьогодні аграрні розписки успішно використовуються у сегментах традиційних зернових та олійних культур, а також у секторах плодоовочівництва, сертифікованої органічної продукції, бджолярства та тваринництва, створюючи мережу, яка об'єднує понад 40 різних ланцюгів доданої вартості [19].

У 2023 році агровиробники випустили 648 аграрних розписок на суму 4,9 млрд грн, що становить 133,1 млн доларів США (табл. 2). Кредитори частіше видають кредити за фінансовими аграрними розписками, ніж за товарними. Середня сума

кредиту за фінансовою аграрною розпискою становить 227 тис. доларів США, а за товарною – 164 тис. доларів США. Кредитування під аграрні розписки здійснюють постачальники засобів виробництва (31%), дистриб'ютори (20%), банки (15%), трейдери-резиденти (2%), переробні підприємства (1%) [20].

Таблиця 2

Динаміка банківського кредитування сільського господарства та виданих аграрних розписок

Table 2

Dynamics of bank lending to agriculture and issued agricultural receipts

Роки	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість виданих аграрних розписок (шт.)	11	61	110	457	1706	1838	2293	700	648
Залучення фінансових ресурсів за допомогою аграрних розписок (млн грн)	60	370	750	3178,6	11800	13000	15000	7332	4900
Кредитування сільського господарства (млн грн)	48425	55374	59706	67675	61600	61486	82600	118504	117299
Частка кредитних розписок у кредитуванні сільсько-господарських товаровиробників (%)	0,1	0,7	1,3	4,7	19,2	21,1	18,2	6,2	4,2

Джерело: розраховано за даними [21, 22, 23, 24]

Лідером серед областей України за обсягами фінансування за аграрними розписками є Миколаївська область. Одеська та Тернопільська області посідають друге та третє місця відповідно. Щодо кількості виданих аграрних розписок, лідером є Вінницька область, а друге та третє місця посідають Одеська та Київська області відповідно.

Найбільший обсяг фінансування було залучено під заставу соняшника (29,8 млн доларів США), кукурудзи (25,1 млн доларів США) та ріпаку (23,2 млн доларів США). Фінансування також надавалося під аграрні розписки на такі сезонні культури, як томат (5,5 млн доларів США), цукровий буряк (1,4 млн доларів США) та картопля (0,06 млн доларів США). [20].

Так, використання аграрних розписок як забезпечення за банківськими кредитами може сприяти розширенню обсягів кредитування сільського господарства, включаючи суб'єктів малого та середнього бізнесу в цій галузі.

Для банків аграрні розписки можуть бути привабливим забезпеченням за кредити, оскільки вони є доказом майбутніх доходів від сільськогосподарської діяльності. Це дозволить банкам знизити ризик неповернення кредитів і забезпечить сільськогосподарським підприємствам доступ до додаткового фінансування для розвитку їхнього бізнесу.

Проте, для забезпечення можливості прийняття аграрних розписок банками в заставу необхідно вирішити кілька проблемних питань. По-перше, ціни на сільськогосподарську продукцію не є стійкими і піддаються коливанням під впливом економічних, правових, політичних і природних факторів. Цьому впливу можна протистояти за допомогою страхування.

З інтеграцією такої системи кредитування виникне потреба у прозорій біржовій торгівлі, оскільки кожен зацікавлений знати біржові ціни на сільськогосподарську продукцію та можливі доходи. У той же час великі та середні компанії хочуть збільшити свої інвестиції, щоб підвищити вартість своїх активів, мати можливість продати їх на кращих умовах і модернізувати застарілі активи [25. с.242]. Це спонукатиме до впровадження сучасних торгових інструментів, таких як ф'ючерси та опціони. Вони стануть орієнтиром для цін у майбутньому на сільськогосподарську продукцію і дозволять зменшити цінові ризики для учасників ринку, що додасть конкурентної переваги аграріям та зробить національного виробника більш конкурентоспроможним на міжнародній арені.

До нових бізнес можливостей аграрних розписок можна віднести:

- залучення позичальників з галузей тваринництва, переробки та кооперативів.
- прозоре оподаткування завдяки можливості включення аграрних розписок у операційну діяльність кредиторів.
- рефінансування наданих позик через продаж аграрних розписок, навіть з дисконтом.
- подальша сек'юритизація аграрних розписок та створення ліквідного вторинного ринку.
- зниження вартості видачі аграрних розписок.

Операції рефінансування та сек'юритизації аграрних розписок дійсно мають значні переваги для банківської сфери та аграрного сектору загалом. Дозволяючи банкам звільняти капітал, який був зайнятий у формі кредитів, ці операції допомагають покращити ліквідність та фінансову стійкість банківських установ. Крім того, вони надають можливість сільськогосподарським підприємствам отримати доступ до швидких фінансових ресурсів, що може бути критично в умовах кон'юнктурної нестабільності чи несподіваних фінансових труднощів.

За допомогою сек'юритизації аграрних розписок, банки можуть розширити свій інвестиційний портфель, повернувши нові джерела фінансування від інвесторів, які цікавляться цими фінансовими інструментами. Це сприяє розвитку ринку аграрних розписок та створює нові можливості для сільськогосподарських підприємств отримати доступ до капіталу за більш вигідними умовами.

Варто також зазначити, що операції рефінансування та сек'юритизації можуть сприяти підвищенню прозорості та ефективності фінансових ринків, що сприяє розвитку економіки в цілому. Однак, необхідно враховувати ризики, пов'язані з цими операціями. До них можна віднести: кредитний ризик; ризик ліквідності; ризик процентної ставки; та приділяти відповідну увагу механізмам контролю за керуванням цими ризиками.

Можливість рефінансування аграрних розписок шляхом їх продажу без додаткових змін до чинного законодавства обмежена на даний момент. Зазвичай це вимагає зміни кредитора та підтвердження боржником цієї операції. Перший кредитор, за умови, якщо інше не зазначено, несе солідарну відповідальність перед другим кредитором. Передача прав на розписку вимагає нотаріального посвідчення та укладення договору між кредиторами, що може збільшити витрати на операцію. Індосамент без дисконту може ускладнити пошук другого кредитора.

Щодо сек'юритизації аграрних розписок, для цього потрібні певні передумови, включаючи стандартні реквізити розписки та можливість додаткових деталей, що дозволить банкам стандартизувати суму та терміни погашення таких розписок.

Теоретично аграрні розписки можуть бути використані як у класичній, так і у синтетичній сек'юритизації. У синтетичній сек'юритизації пул кредитів, які гарантовані аграрними розписками, залишається на балансі комерційного банку, проте банк випускає забезпечені боргові цінні папери на цю суму. Виплати за цими цінними паперами забезпечуються надходженнями від погашення кредитів. Синтетична сек'юритизація дозволяє прискорити отримання коштів від кредитів, що гарантовані аграрними розписками, проте це не впливає на баланс комерційного банку.

Традиційна сек'юритизація включає створення спеціального фінансового посередника (у міжнародній практиці відомого як SPV). Основним завданням цього посередника є випуск та обслуговування облігацій, які забезпечені активами. Спочатку комерційний банк формує портфель кредитів, які гарантовані аграрними розписками, та вилучає їх зі свого балансу, передаючи їх на баланс SPV, який емітує облігації що покриті цим портфелем кредитів, та розповсюджує їх серед інвесторів. Кошти, зібрані від продажу облігацій, направляються на рахунок комерційного банку. Після цього комерційний банк не несе ризику за кредитами, що забезпечені аграрними розписками, і відповідає лише за передачу отриманих від SPV коштів у погашення кредитів.

Отже, розширення можливостей кредитування сільськогосподарських підприємств на основі аграрних розписок може сприяти зростанню виробництва сільськогосподарської продукції, підвищенню доходів сільських господарств, формування продовольчого забезпечення, та загалом розвитку сільських територій.

Висновки. Отже, до основних переваг електронних аграрних розписок/нот можна віднести:

- електронні аграрні розписки/ноти представляють собою цінні папери, які є незалежними об'єктами на фінансових ринках. Це дозволяє кредиторам легко продавати їх і використовувати отримані кошти для подальшого кредитування сільськогосподарських підприємств за новими електронними розписками/нотами;

- законопроект розширює коло суб'єктів, які можуть випускати електронні аграрні розписки/ноти, включаючи сільськогосподарські кооперативи, а також розширює види застав, включаючи продукцію тваринництва та первинної переробки;

- значне спрощення і зниження витрат на видачу, обіг та припинення використання електронних аграрних розписок/нот порівняно з традиційними паперовими. Аграрії можуть самостійно випускати електронні розписки/ноти через особистий е-кабінет в Електронному аграрному реєстрі без оплати послуг нотаріуса;

- забезпечення надійності електронних аграрних розписок/нот: у разі невиконання боржником своїх зобов'язань за такою розпискою/нотою кредитор може отримати виконавчий лист на відповідне стягнення, звернувшись до реєстру Електронних аграрних розписок/нот.

Прийняття законопроекту сприятиме забезпеченню сільськогосподарських підприємств більш широким доступом до кредитів, розширить коло кредиторів, які

зможуть фінансувати аграрний сектор, та зменшити витрати на отримання фінансування, що в свою чергу сприятиме продовольчому забезпеченню країни.

1. Абрамова І. В. Аграрні розписки як інструмент фінансово-кредитного забезпечення дрібних та середніх сільгоспвиробників. *Бізнес Інформ*. 2018. № 2. С. 253-258. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_2_37 (дата звернення: 15.04.2024)
2. Костюченко Д. Л. Аграрні розписки як стимулюючий фактор розвитку сільських територій. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 124-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_5_12 (дата звернення: 15.04.2024)
3. Негода Ю. В. Аграрні розписки як інструмент структурної трансформації фінансово-кредитних відносин в аграрному бізнесі регіону. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія : Економіка та менеджмент*. 2019. № 18. С. 40-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2019_18_6 (дата звернення: 15.04.2024)
4. Яцук О. Аграрні розписки як інноваційна форма фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств. *Аграрна економіка*. 2019. Т. 12, № 1-2. С. 68-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ae_2019_12_1-2_11 (дата звернення: 15.04.2024)
5. Гевчук А. В. Аграрна розписка як альтернативний інструмент забезпечення розрахункових операцій підприємств АПК. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2019. № 12(1). С. 33-41. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_12\(1\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_12(1)_7) (дата звернення: 15.04.2024)
6. Макіяв Д. Г. Аграрна розписка: проблемні аспекти інноваційного правового інституту, покликаного забезпечити виконання зобов'язань агровиробника. *Право і суспільство*. 2021. № 3. С. 59-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2021_3_11 (дата звернення: 15.04.2024)
7. Про аграрні ноти: Закон України, набирає чинності 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-IX#Text> (дата звернення: 15.04.2024)
8. Про аграрні розписки: Закон України, редакція від 13.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text> (дата звернення: 15.04.2024)
9. Андрієвський В., Цвик Г., Коротков О., Говгера В. Фінансова аграрна розписка. Інструкція по використанню. ЄБРР. URL: <https://agrex.gov.ua/wpcontent/uploads/2017/03/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D0%BE-%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8E.pdf> (дата звернення: 15.04.2024)
10. Про іпотеку: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text> (дата звернення: 15.04.2024)
11. Содома Р.І., Східницька Г.В. Аграрна розписка як альтернативний механізм кредитування агропідприємства. *Облік і фінанси*. 2017. № 3 (77). С. 112-118
12. Стендер С.В. Аграрна розписка та вексельна форма як альтернативні джерела кредитування аграрних підприємств. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск № 8. С. 800-805.
13. Стойко О.Я. Капіталізація аграрних підприємств за рахунок використання аграрних розписок. *Ефективна економіка*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/39.pdf?fbclid=IwAR1psD4hM9gUzi0hO8jhRbGI0qeePlsx3sPwCp6rDC4-bT65q68JMiHhIQ (дата звернення: 15.04.2024)
14. Петрук О. М., Новак О. С. Роль аграрних розписок у розвитку кредитування сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8139> (дата звернення: 09.05.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.8.14
15. Зварун Б. Аграрні розписки: поняття та особливості використання. *Юридична газета*. 2019. №2829. С.682-683. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agrarni-rozpiski-ropuattyata-osoblivosti-vikoristannya.html> (дата звернення: 15.04.2024)
16. Павленко О. Аграрні розписки як дієвий механізм кредитування. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2015/08/14/555042/> (дата звернення: 15.04.2024)
17. Густаво Джанкейра. Аграрні розписки пережили чималу трансформацію. URL: <http://agroportal.ua/ua/views/mnenie-eksperta/agrarnye-raspiski-perezhilli-nemaluyu-transformatsiyu/> (дата звернення: 15.04.2024)
18. Як фінансувати українських сільгоспвиробників за допомогою аграрних розписок: уроки Бразилії. Проект IFC «Аграрні розписки в Україні». URL: <http://avm-ua.org/uk/post/ak-finansuvati>

- ukrainskihsilgospvirobnikiv-za-dopomogou-agrarnih-rozpisok-uroki-brazilii?milku=1 (дата звернення: 15.04.2024)
19. Аграрні розписки стали успішним інструментом залучення фінансування. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/agrarni-rozpiski-stali-uspishnim-instrumenom-zaluchennya-finansuvannya> (дата звернення: 15.04.2024)
 20. Миколаївщина залучає найбільше фінансування за аграрними розписками. URL: <https://agrotimes.ua/agromarket/mykolayivshhyna-zaluchaye-najbilshe-finansuvannya-za-agrarnymu-rozpryskamy/> (дата звернення: 15.04.2024)
 21. Єдиний реєстр аграрних розписок. Аграрні розписки: офіційний веб-сайт ДП "Аграрні реєстри". URL: <http://agroregisters.com.ua/> (дата звернення: 15.04.2024)
 22. Миколаївщина залучає найбільше фінансування за аграрними розписками. URL: <https://agrotimes.ua/agromarket/mykolayivshhyna-zaluchaye-najbilshe-finansuvannya-za-agrarnymu-rozpryskamy/> (дата звернення: 15.04.2024)
 23. Аграрна розписка вже міжнародна і потребує оновленого Закону. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/finansuvannya-apk/item/16812-agrarna-rozписка-vzhe-mizhnarodna-i-potrebue-onovlenogo-zakonu.html> (дата звернення: 15.04.2024)
 24. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 15.04.2024)
 25. Левандівський О., Івасишин М. Фінансова вигода у торгово-економічних відносинах України з ЄС. *Вісник Хмельницького національного у-ту*. 2023. № 1. С. 237-243. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/03/2023-314-36.pdf> (дата звернення: 15.04.2024)

References

1. Abramova, I. V. "Agrarian receipts as a tool for financial and credit support of small and medium-sized agricultural producers." *Business Inform*, 2018, no. 2, pp. 253-258. National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky, nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_2_37. Accessed 15 Apr. 2024
2. Kostyuchenko, D. L. "Agrarian receipts as a stimulating factor for the development of rural areas." *Economics. Finances. Management: topical issues of science and practice*, no. 5, 2018, pp. 124-134. National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky, nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_5_12. Accessed 15 Apr. 2024
3. Negoda, Yu. V. "Agrarian receipts as a tool for structural transformation of financial and credit relations in the agrarian business of the region." *Problems of innovation and investment development. Series: Economics and management*, no. 18, 2019, pp. 40-53. National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky, nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2019_18_6. Accessed 15 Apr. 2024
4. Yatsuh, O. "Agricultural receipts as an innovative form of financing the activities of agricultural enterprises." *Agrarian economy*, vol. 12, no. 1-2, 2019, pp. 68-81. National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky, nbuv.gov.ua/UJRN/ae_2019_12_1-2_11. Accessed 15 Apr. 2024
5. Gevchuk, A. V. "Agrarian receipt as an alternative tool for ensuring settlement operations of agro-industrial complex enterprises." *International scientific journal "Internauka". Series: Economic sciences*, no. 12(1), 2019, pp. 33-41. National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky, nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_12(1)_7. Accessed 15 Apr. 2024
6. Makiyan, D. G. "Agrarian receipt: problematic aspects of an innovative legal institution designed to ensure the fulfillment of obligations of the agricultural producer." *Law and society*, no. 3, 2021, pp. 59-67. National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky, http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2021_3_11. Accessed 15 Apr. 2024
7. On Agrarian Notes : The Law of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-IX#Text. Accessed 15 Apr. 2024
8. On Agrarian Receipts: Law of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text. Accessed 15 Apr. 2024
9. Andrievskiy, V., Tsyvk, G., Korotkov, O., and V. Govgera. "Financial agrarian receipt. Instructions for use." EBRD, agrex.gov.ua/wpcontent/uploads/2017/03/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D0%BE-%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8E.pdf. Accessed 15 Apr. 2024
10. On Mortgages: Law of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text. Accessed 15 Apr. 2024

11. Sodoma, R.I., and G.V. Skhidnytska. "Agrarian receipt as an alternative mechanism for crediting agribusiness." *Accounting and finance*, no. 3 (77), 2017, pp. 112-118
12. Stander, S.V. "Agrarian receipt and promissory note form as alternative sources of lending to agricultural enterprises." *Economy and society*, no. 8, 2017, pp. 800-805.
13. Stoyko, O.Ya. "Capitalization of agricultural enterprises due to the use of agricultural receipts." *Efficient economy*,
www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/39.pdf?fbclid=IwAR1psD4hM9gUzi0hO8jhRbGI0qeePlsx3sPwCp6rDC4-bT65q68JMiHhIQ. Accessed 15 Apr. 2024
14. Petruk, O. M., and O. S. Novak. "The role of agricultural receipts in the development of lending to agricultural enterprises." *Efficient economy*, no. 8, 2020, www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8139. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.8.14. Accessed 15 Apr. 2024
15. Zvarun, B. "Agrarian receipts: concepts and features of use." *Legal newspaper*, no. 2829, 2019, pp. 682-683, yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agrarni-rozpiski-ponyattyata-osoblivosti-vikoristannya.html. Accessed 15 Apr. 2024
16. Pavlenko, O. "Agrarian receipts as an effective lending mechanism." *Economic truth*, www.epravda.com.ua/columns/2015/08/14/555042/. Accessed 15 Apr. 2024
17. Janqueira, Gustavo. "Agrarian receipts have undergone a considerable transformation." Agroportal, agroportal.ua/ua/views/mnenie-eksperta/agrarnye-raspiski-perezhili-nemaluyu-transformatsiyu/ Accessed 15 Apr. 2024
18. "How to finance Ukrainian agricultural producers with the help of agricultural receipts: lessons from Brazil. IFC project "Agrarian receipts in Ukraine"." AMP, avm-ua.org/uk/post/ak-finansuvati-ukrainskihsilgospvirobnikiv-za-dopomogou-agrarnih-rozpisok-uroki-brazilii?milku=1. Accessed 15 Apr. 2024
19. "Agrarian receipts have become a successful tool for attracting financing." Cabinet of Ministers of Ukraine, agro.me.gov.ua/ua/news/agrarni-rozpiski-stali-uspishnim-instrumenom-zaluchennya-finansuvannya. Accessed 15 Apr. 2024
20. "Mykolaiv Oblast attracts the most financing through agricultural receipts." Agrotimes, agrotimes.ua/agromarket/mykolayivshhyna-zaluchaye-najbilshe-finansuvannya-za-agrarnymy-rozpyskamy/. Accessed 15 Apr. 2024
21. "Unified register of agricultural receipts." Agrarian receipts: official website of SE "Agrarian Registers", agroregisters.com.ua/. Accessed 15 Apr. 2024
22. "Mykolaiv Oblast attracts the largest amount of financing through agricultural receipts. Agrotimes, agrotimes.ua/agromarket/mykolayivshhyna-zaluchaye-najbilshe-finansuvannya-za-agrarnymy-rozpyskamy/ Accessed 15 Apr. 2024
23. "The agrarian receipt is already international and needs an updated Law." Agro-business, agro-business.com.ua/agro/finansuvannia-apk/item/16812-agrarna-rozpiska-vzhe-mizhnarodna-i-potrebue-onovlenogo-zakonu.html. Accessed 15 Apr. 2024
24. National Bank of Ukraine, bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial. Accessed 15 Apr. 2024
25. Levandivskyi, O., and M. Ivasyshyn. "Financial benefit in trade and economic relations between Ukraine and the EU." *Herald of the Khmelnytskyi National University*, no. 1, 2023, pp. 237-243, journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/03/2023-314-36.pdf. Accessed 15 Apr. 2024.